

У частині третій пропонуємо встановити підвищену кримінальну відповідальність за дії, передбачені частинами 1 та 2 цієї статті, вчинені:

- 1) щодо неповнолітньої особи;
- 2) щодо кількох осіб;
- 3) особою, раніше судимою за дії, передбачені цією статтею;
- 4) організованою групою;
- 5) з використанням посадового становища;
- 6) особою, від якої потерпілий був у матеріальній або іншій залежності;
- або 7) такі, що спричинили обернення людини у стан фактичного рабства.

Ми не претендуємо на незаперечність нашого варіанту статті, але вважаємо, що він все ж таки містить раціональне зерно, яке могли б використати законодавець під час прийняття нового Кримінального кодексу України та правоохоронці під час застосування існуючої норми.

Список літератури:

1. Уголовное право. Общая часть. Учебник для вузов / Ответ. редакторы И.Я. Козаченко, З.А. Незнамова. М., 1997.
2. Кудрявцев В.Н. Объективная сторона преступления. М., 1960.
3. Уголовное право Украины. Общая часть: Учебник / Под ред. М.И. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тация. Х., 1998.
4. Хабронюк М. Работоргівля в Україні: чи здатне чинне законодавство ефективно протидіяти їй? // Підприємцтво, господарство и право. 1999. №3.
5. Кримінальне право України. Особлива частина. Підручник / Відповід. редактор Шакун В.І. К., 1998.
6. Словник української мови / Ред. Л.А. Юрчук. К., 1972. Т.3.
7. Кримінальне право України: Особлива частина. Підручник для студентів юрид. вузів і фак. / Г.В. Андрусів, П.П. Андрушко, С.Я. Лихова та ін. К., 1999.
8. Словник української мови. К., 1971. Т.2.

Надійшла до редколегії 07.06 2000

*О.О. Теличкін, канд. юрид. наук,
заст. начальника ф-ту з підготовки працівників
кримінальної міліції Ун-ту внутр. справ*

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЦИВІЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ООН ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Одним з головних завдань міжнародних місій по підтримці миру в зонах регіональних конфліктів є виявлення, розслідування і профілактика випадків порушень прав людини. У ряді миротворчих місій Організації Об'єднаних Націй (наприклад, у Боснії і Герцеговині, Східній Славонії (Хорватія), Косово і ін.) ця функція покладена на їх поліцейський компонент, представлений підрозділами Цивільної поліції ООН (ЦП ООН).

Цивільна поліція ООН як складова місії по підтримці миру – своєрідне правоохоронне формування, що створюється згідно зі спеціальним рішенням Ради Безпеки ООН з числа професійних поліцейських, які направ-

ляються країнами-членами ООН згідно з квотами, що визначаються центральним апаратом Організації Об'єднаних Націй.

У ході виконання своїх основних функцій (здійснення контролю за діяльністю місцевих правоохоронних органів, насамперед поліції) працівникам Цивільної поліції доводиться стикатися з двома видами торгівлі людьми. До першого виду відноситься насильне утримання військовополонених, заручників з числа мирних жителів у так званих «нелегальних центрах ув'язнення», торгівля ними та примушення до робіт на промислових, сільськогосподарських об'єктах. До другого виду відносяться випадки торгівлі жінками.

Правовою основою діяльності ЦП ООН по запобіганню порушенням прав людини даного роду є відповідні нормативні документи ООН, Ради Європи, інших міжнародних організацій (статті 3-5,7 і 13 «Загальної декларації прав людини»; статті 8-9 «Міжнародного пакту про громадянські та політичні права»; стаття 6 «Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок»; статті 4-5 «Європейської конвенції з прав людини»).

Діяльність ЦП ООН по боротьбі з торгівлею жінками може бути умовно розділена на п'ять етапів: 1) отримання первинної інформації; 2) перевірка інформації; 3) розробка плану операції; 4) реалізація плану операції; 5) інформування національних правоохоронних органів.

1. *Отримання первинної інформації про факти торгівлі жінками.* Джерелами інформації можуть бути: рапорти, доповідні записки, меморандуми працівників Цивільної поліції ООН, місцевих правоохоронних органів, представників міжнародних організацій, приватних осіб, повідомлення засобів масової інформації, скарги та заяви потерпілих і ін.

Отримання інформації ускладнюється низкою чинників. Жертвами цих злочинів є, як правило, іноземні громадяни, що часто не володіють місцевими мовами та не користуються симпатією населення країни перебування. Місцем злочину служать сумнівні з точки зору загальноприйнятої моралі заклади типу нічних ресторанів, барів і клубів, вар'єте та ін.

Слід зазначити, що в класичній місії по підтримці миру, де на перший план виступають злочини, характерні для міжетнічних, політичних і інших конфліктів(такі, як масові страти військовополонених і заложників, вбивства/спроби вбивства на політичному, національному або релігійному ґрунті, етнічні чистки й т.п.) порушення прав жінок розглядаються як щось другорядне. Згідно з офіційною «Таблицею класифікації злочинів», що використовується ЦП ООН в операціях по підтримці миру, цей вид правопорушень включається до розділу «Інші злочини». Лише після більш або менш міцного встановлення миру (в Боснії і Герцеговині приблизно через два роки після підписання в 1995 р. так званих Дейтонських угод, що оформили закінчення бойових дій на території колишньої Югославії) ця проблема стає об'єктом уваги правоохоронних органів і громадськості.

2. *Перевірка достовірності отриманої інформації.* Ця частина розгляду є однією із дуже складних. Практика показує, що пряме звернення до

місцевих правоохоронних органів з проханням провести відповідну перевірку отриманої інформації здається мало перспективним. Тому це завдання повинно виконуватися самими працівниками Цивільної поліції. При цьому перевірка проводиться, як правило, оперативним шляхом. Оскільки така форма перевірки суперечить принципу відвертості та прозорості діяльності Цивільної поліції і пов'язана з прямим ризиком для життя і здоров'я задіяних в ній осіб, то поліцейські спостерігачі залучаються до її проведення виключно на добровільній основі.

Перевірка інформації проводиться за детально розробленим планом, в якому повинно бути передбачене все, аж до визначення шляхів відходу і виділення групи прикриття.

У разі підтвердження попередньої інформації складається так званий «Рапорт про подію», який подається вищому керівництву ЦП.

3. *Розробка конкретного плану проведення операції.* На цьому етапі визначаються шляхи, завдання, місце та час проведення операції, сили й засоби, необхідні для її здійснення, відпрацьовуються питання взаємодії з іншими підрозділами ЦП ООН тощо.

4. *Реалізація розробленого плану операції.* У ході цього етапу виділені для проведення операції працівники ЦП ООН разом з представниками місцевої поліції оглядають заклади, де згідно з одержаною інформацією можуть знаходитися жінки, яких примушують до проституції. У більшості випадків особи цієї категорії не мають при собі справжніх особистих документів, що є формальною підставою для залучення власників закладів до адміністративної відповідальності. У той же час факти примушення до заняття проституцією довести, як правило, не вдається в зв'язку з відсутністю необхідної свідчої бази.

Втручання представників міжнародного співтовариства і місцевої поліції надає можливість насильно утримуваним особам повернутися на батьківщину.

Однак і на цьому етапі існує велика кількість невирішених проблем. Для повернення на батьківщину жінка повинна отримати в посольстві своєї країни документи, що засвідчують особу. Становище ускладнюється у випадку, якщо відповідне дипломатичне представництво відсутнє в країні перебування місії. У цьому випадку необхідно вирішити проблеми транспортування жінок (перевезення сторонніх осіб у службових автомобілях ЦП ООН категорично заборонене), перетинання ними державних кордонів (для чого необхідні легально оформлені та міжнародно визнані документи, що засвідчують особу). До моменту відправки жінці повинне бути надане місце для мешкання, організоване харчування та ін. Все це пов'язано з певними матеріальними витратами, джерело відшкодування яких, як правило, нормативно не визначене.

5. *Інформування національних правоохоронних органів про те, що трапилось.* проводиться з метою перекриття каналів нелегальної еміграції і

торгівлі «живим товаром». Однак і на цьому етапі є певні проблеми, оскільки в період проходження служби в складі Цивільної поліції ООН її спостерігачі представляють тільки світову спільноту, і їх контакти з національними урядами повинні бути гранично мінімальними.

Діяльність ЦП ООН по боротьбі та попередженню торгівлі жінками може бути проілюстрована таким прикладом.

У січні 1998 р. мешканка м.Кам'янець-Подільського Людмила Г. була завербована на роботу як танцівниця до Федеративної Республіки Югославії. У лютому за 1500 марок ФРН їй було продано власнику нічного бару, розташованого в місті Босанські Шамац (Боснія і Герцеговина). Власник бару систематичними побоями примушував її до заняття проституцією. У березні при підтримці одного з відвідувачів бару їй вдалося втекти до міста Тузла, де вона і була затримана працівниками кримінальної поліції за підозрою в співучасті в здійсненні злочину. Отримавши інформацію про інцидент, працівники ЦП ООН спільно з представниками місцевої поліції провели огляд вищезазначеного бару, внаслідок чого було виявлено ще одну громадянку України, що нелегально перетнула кордон Боснії в пошуках роботи. Після втручання працівників українського контингенту Цивільної поліції ООН обом жінкам були оформлені тимчасові посвідчення особи. Пізніше їм вдалося переправити до посольства України в Белграді, а звідти – на батьківщину. У ході розслідування українськими поліцейськими спостерігачами ООН були виявлені канали вербування і транспортування «живого товару» на територію Югославії, про що і було поінформовано Міністерство внутрішніх справ України.

Таким чином, діяльність Цивільної поліції ООН щодо виявлення, боротьби і попередження фактів торгівлі жінками, що проводиться в межах зусиль Організації Об'єднаних Націй у забезпеченні прав людини, зводиться, практично, до надання жертвам цих злочинів допомоги гуманітарного порядку та можливості повернення на батьківщину.

Розв'язання вищезазначених організаційно-правових проблем буде сприяти підвищенню ефективності службової діяльності підрозділів Цивільної поліції ООН.

Надійшла до редакції 20.06.2000

*Н.Є. Філіпенко, викладач каф. ОРД
Ун-ту внутр. справ*

СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ЗАСУДЖЕНИХ ЖІНОК ЯК СУТТЄВИЙ ВАЖІЛЬ У ДЕРЖАВНО-ПРАВОВІЙ ПРОГРАМІ БОРОТЬБИ З ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ

Наразі в Україні близько 17% жінок засуджено до позбавлення волі (у 1995 р. було засуджено до позбавлення волі 17,3% злочинців-жінок від загальної кількості жінок, що скоїли злочин; в 1996 р. – 17,5%, в 1997 р. – 17,4%, в 1998 р. – 17,4%, 1999 р. – 16,7%) [1]. Статистика свідчить, що на